

УДК 94(410):930.1"19"

Р. Ганцяня, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ**ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУС ІСТОРІЇ СУЧАСНОСТІ У БРИТАНІЇ
У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.**

Доповідь присвячена дослідженню дисциплінарного статусу історії сучасності у Британії у першій половині ХХ ст. та визначенню об'єкта її розгляду.

Ключові слова: Велика Британія, історія сучасності, статус.

На даному етапі розвитку історичної науки прийнято вважати, що у історії ідей та соціології знання науково-дослідницька методика потребує дослідження як зовнішніх (соціального контексту), так і внутрішніх (власне, наукових) умов розвитку тієї чи іншої галузі знання. Як відзначає О.Вевер, "соціологія та історія знання на сучасному етапі потребує застосування нередукціоністської комбінації соціальних та когнітивних пояснень" [9, с. 694]. К. Йоргенсен розвиває цю проблему, стверджуючи, що "організаційна культура університетів та особливості професійного дискурсу у межах дисципліни теж мають бути взяті до уваги" [4, с. 11]. Виходячи із цього, здається доцільним комплексно розглядати стан і специфіку продукування історичного знання першої половини ХХ ст. у Британії та дисциплінарний статус історії сучасності. Перш за все, потрібно з'ясувати, якою мірою історія сучасності була поглинута процесами академізації та інституціоналізації тощо.

Отже, на кін. ХІХ – поч. ХХ ст. академічний світ включав у себе сукупність закладів та об'єднань, які мають свої функції і виконують свої "місії" у рамках професії [10, с. 36]. Однак історична наука кристалізується, як самодостатня наукова дисципліна, не відразу, що можна охарактеризувати, як незавершений процес інституціоналізації. Так, у Оксфорді історичний факультет був відкритий на базі історичного відділення – школи нової історії у межах гуманітарного факультету мистецтв [10, с. 38].

Можна відзначити, що у цей час не було усталеного уявлення про історію, як науку. Так, спеціаліст в області британської політичної історії Нового часу Ч. Ферс неодноразово вказував на необхідність зміцнення учбового плану, який, за його словами, забезпечував "прекрасну підготовку журналістів, але не майбутніх істориків" [2, с. 28 – 31]. На початку ХХ ст. переважаючими студіями були політична і конституційна історія Англії у Оксфорді. Із цього приводу доречно згадати думку професора кафедри Нової історії Е. Фрімена (1884 – 1892 рр.), який стверджував, що історія – це минула політика, а політика – це сучасна історія.

Значної популярності набула нова історія також у Кембриджі наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст. У британській історіографії за цим навчальним закладом закріпилася назва Кембриджської школи нової історії. У цей час в академічних колах Кембриджу панувало переконання про, історію сучасності, як фундамент політичної науки та політичного управління. Як відзначав сер Дж. Сіллі, "політики є вульгарними, коли вони не піддаються лібералізації з-боку історії" [1, с. 5]. Думки Дж. Сіллі поділяв його наступник на посаді голови кафедри Нової історії сер Дж. Актон, який вважав, що "для політичної науки служить інша наука, яка впливає із загального потоку історії" [1, с. 6]. Знову ж таки, саме поняття "історія сучасності" ідентифікувалося, головним чином, з політичною і конституційною історією [5, с. 12].

Як відмічає Г. І. Зверева, власне історію на протязі першої половини ХХ ст. далеко не завжди продукували

академічні історики. Більше того, становлення історії, як академічної дисципліни, припадає лише на середину ХХ ст. [10, с. 63]. При цьому історія сучасності стала розглядатися у академічних колах, як невід'ємна складова власне історичної науки, лише у 70 – 80-ті роки ХХ ст.

Як відзначав у своїй інаугуральній лекції в честь зайняття посади голови кафедри Нової історії у Кембриджському університеті у 1895 р. сер Дж. Актон, саме у Франції, а не у Британії "особлива увага приділяється дослідженню сьогодення, адже там уже є курси з історії сучасності і видані відповідні підручники" [1, с. 6]. Таким чином, цей історик дає зрозуміти, що у Британії ще зарано говорити про історію сучасності, як окрему наукову дисципліну.

Більше того, у цей час можна констатувати відсутність єдиного термінологічного апарату серед британського академічного загалу. Якщо сер Дж. Актон наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст. схильний використовувати термін "сучасна історія", то вже у 1910 р. виходить 12-ий том Кембриджської Нової історії під назвою "Найновіша доба" [6, с. 1033], а кількома роками пізніше Дж. Гуч видає свою працю під назвою "Історія нашого часу" [4, с. 260]. Ситуацію ще більше ускладнює дефініція А. Тойнбі, який у своїх спогадах писав, що йому "випало жити у Західному світі у період його переходу від сучасної у постсучасну епоху його історії..." [7, с. 18 – 19].

Можна відзначити також різницю у підходах при визначенні нижньої хронологічної межі історії сучасності. Якщо сер Дж. Актон та укладачі 12-го тому Кембриджської нової історії за початок відліку беруть закінчення франко-прусської війни у 1871 р., то Дж. Гуч на початку 10-их років ХХ ст. починає свій виклад історії сучасності із 1885 р. Для А. Тойнбі такою межею є початок останньої третини ХІХ ст. [8, с. 5].

Можна підсумувати, що історія сучасності у Британії у першій половині ХХ ст. ще не набула статусу окремої дисципліни, будучи об'єктом розгляду як власне істориків, так і інших соціогуманитаріїв.

Список використаних джерел

1. Acton J. Inaugural Lecture On the Study of History [Delivered at Cambridge, June, 1895] / Acton J. Lectures on Modern History. – L., 1906.;
2. Firth. Ch. Commentary of Macaulay History of England. – L., 1938.
3. Gooch G. P. History of our time, 1885 – 1911 / [edited by H. Fisher, G. Murray, A. Thompson]. – L., 1913.
4. Jorgensen K. E. Continental IR Theory // European Journal of international Relations. – 2000. – Т. 6, № 1.
5. Kitson Clark G. A. Hundred years of the Teaching of History at Cambridge, 1873 – 1973 // The Historical Journal. – 1973. – Т. XVI, № 3.
6. The Cambridge Modern History in 14 volumes / [planned by the Late Lord Acton LL. D. Regius Professor of Modern History, edited by A. W. Ward, G. W. Prothero, S. Leathes]. – L., 1920. – Vol. XII. The Latest Age. – 1033 с.
7. Toynbee, A. J. Experiences. Acquaintances. – М.: Ayrys-press, 2003. – (Library of History and Culture).
8. Toynbee A. A Study of History. Abridgement of volumes I – VI by D. C. Somervell. – N.Y., 1947.
9. Waever O. The Sociology of a Not So international Discipline: American and European Developments in International Relations // International organization. – 1998. – Т. 52, № 4.
10. Зверева Г. И. Британская историография в контексте академической культуры ХХ века. Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. – М., 1998.

Надійшла до редколегії 21.01.13

Г. Ганцяян, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДИСЦИПЛИНАРНИЙ СТАТУС ІСТОРІЇ СОВРЕМЕННОСТІ В БРИТАНИЇ В ПЕРВОЇ ПОЛОВИНІ ХХ В.

Доклад посвящен исследованию дисциплинарного статуса истории современности в Великобритании в первой половине XX века и определению объекта ее рассмотрения.

Ключевые слова: Великобритания, история современности, статус.

R. Hantsyan, post-graduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

A CURRENT HISTORY'S DISCIPLINARY STATUS IN BRITAIN IN THE FIRST HALF OF THE TWENTIETH CENTURY

The report is devoted to investigation of the current history's disciplinary status in Britain in the first half of the twentieth century and definition of it's object.

Key words: Great Britain, current history, status.

УДК 94(540):355"312"

І. Горобець, канд. іст. наук, доц.
Дипломатична академія при МЗС України, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ОЗБРОЄНЬ ІНДІЇ

У статті висвітлені особливості сучасних тенденцій на ринку озброєнь Індії. У контексті індійської стратегії модернізації збройних сил показано особливості конкуренції між провідними виробниками зброї.

Ключові слова: Індія, ринок озброєнь, модернізація, стратегія.

Ринок озброєнь Індії є одним із найбільш динамічних у світі. Зазначена тенденція зберігається, незважаючи на сучасні економічні проблеми, які властиві не лише Індії, а й світу в цілому. Такий стан справу обумовлюється продовженням фінансування державними структурами Індії програм модернізації звичайних видів зброї індійської армії. Зважаючи на військово-політичну та геостратегічну ситуацію в Південній Азії та регіоні Індійського океану, Індія демонструє намір закріпити асиметричні переваги у сфері звичайних (конвенційних) видів озброєнь над Пакистаном, та намагається грати роль балансиру у військово-політичних відносинах із Китаєм.

Не менш помітною тенденцією розвитку ринку озброєнь Індії є послідовна політика Делі, спрямована на диверсифікацію джерел отримання зброї та отримання ліцензій на їхнє виробництво підприємствами індійського військово-промислового комплексу.

На початку ХХІ століття також можна спостерігати певну динаміку у ієрархії основних постачальників конвенційних видів озброєнь до Індії. Наприклад, наразі Індія є єдиною країною світу, з якою Росія має довготермінову програму військово-технічного співробітництва, розраховану на період 2011-2020 років [4]. Зокрема, впродовж 2008-2011 рр. на індійському ринку озброєнь російські виробники зайняли перше місце з обсягом продажу зброї на 8,214 млрд. дол. Формально російський військово-промисловий комплекс має ще портфель замовлень на 2012-2015 рр. в обсязі 14,341 млрд. дол. [1].

Москва давній і традиційний військово-технічний партнер Делі. Співпраця розпочалася 1964 року. Незалежна Росія лише частково зберегла ці традиції. Наприклад, в 1996 р. було підписано контракт на постачання винищувачів "Су-30". Далі Індії було надано ліцензію на їхнє виробництво. Однак, Росія втрачає домінуючі позиції на ємкому індійському ринку озброєнь. Попит на цьому ринку, звичайно, перевищує можливості сучасного російського військово-промислового комплексу. Загострюється конкуренція, коли на цей ринок виходять потужні гравці. Більшість з них були присутні на індійському ринку й раніше. Зокрема, що в 1980-ті рр. тут закріпилися Франція, Німеччина, Велика Британія. Індія виявляє цікавість у отриманні сучасних європей-

ських військових технологій. Закріпилася практика проведення тендерів на великі замовлення озброєнь.

Тридцять років тому СРСР вигравав більшість таких тендерів. Однак на межі ХХ – початку ХХІ століть російські виробники почали частіше програвати тендери. Однак Росія посідає важливе місце за стратегічних значенням зброї, яка постачається до Індії. Зокрема, це передача в лізинг атомних підводних човнів "Нерпа", яка увійшла до складу ВМС у квітні 2012 року. Постачаються в Індію вертольоти, танки Т90С, модернізуються винищувачі МіГ-29 ВПС Індії. Серйозною проблемою російсько-індійського військово-технічного співробітництва залишається відкладання виконання контракту на постачання авіаносця, термін передачі якого відкладено до кінця 2013 року [3, 6]. Реалізуються російсько-індійські спільні проекти виробництва зброї. Це виробництво ракет "Брамос" та винищувача п'ятого покоління. Однак, Росія програла США тендер на постачання транспортних літаків "С-130" та "С-17". Російський вертоліт "Мі-28" програв тендер американському гелікоптеру "Апач". Також індійці закуплять не російські, а американські гаубиці М777 [2]. Однак, найбільш чутливим ударом по російському ВПК став програш тендеру російським МіГ-35 французькому "Рафалю" [5]. Це стало ще одним свідченням незворотності курсу Індії на диференціацію кола постачальників зброї.

На друге місце на ринку озброєнь Індії в 2008-2011 рр. з обсягом 2,007 млрд. дол. вийшла Велика Британія. На третьому місці з 1,839 млрд. дол. перебував Ізраїль. У першу п'ятірку постачальників зброї до Індії в цей час вийшли США 1,144 млрд. дол., а також Італія з обсягом продаж 1,060 млрд. дол.. Загалом в цей час зброю Індії продавали 14 країн. На період 2012-2015 рр. збільшуються обсяги продажу в Індію американської зброї. В цей час США поставлять в Індію зброї на 11,174 млрд. дол. Збільшиться обсяг поставок французької зброї до 2,067 млрд. дол. У першу п'ятірку постачальників в цей час увійдуть також Велика Британія та Ізраїль [1].

Отже, з одного боку, російсько-індійське військово-технічне співробітництво вийшло за межі ліцензійного виробництва зброї й вийшло на рівень спільних технологічних розробок. Реалізується програма переходу